

DIAMANTEN - WHOSE BEST FRIEND?

Henk van de Bunt

Diamanten oefenen op veel mensen een bijzondere aantrekkingskracht uit als symbolen van kracht, schoonheid en rijkdom. Zij zijn voor veel mannen in de rijke Westerse wereld dé manier om hun onvoorwaardelijke en eeuwige liefde voor hun geliefden tot uitdrukking te brengen. *Diamonds are forever*. Ook op criminelen oefenen zij een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit. Zo werd in 2000 tijdens een diamanttentoonstelling in Londen een vergeefse poging gedaan een gat te boren om een diamant van 203 karaat te stelen. En vers in het geheugen ligt de diefstal door de werknemer van een Amsterdamse diamantair die met een magnetrondoos vol diamanten het bedrijfspand verliet. De waarde van de gestolen diamanten betrof ongeveer 10 miljoen euro (Termaat en De Vries: 2002).

In dit themanummer wordt duidelijk gemaakt dat de diamant ook als criminologisch onderwerp schitterend is. Volgens **Fijnaut**¹ heeft de diamantsector tot dusverre ten onrechte weinig aandacht gekregen van criminologen. Hij stelt dat het onderwerp een hoge criminologische relevantie heeft. Niet alleen is er sprake van 'gewone criminaliteit' zoals fraude, witwassen en raakvlakken met georganiseerde misdaad. Ook zijn er in de internationale diamanthandel relaties met ernstige schendingen van mensenrechten, financiering van burgeroorlogen en zelfs terrorisme. Van kwaadkwaad tot erger. De criminologie komt dicht bij de polemologie.

Siegel en Poels & De Bruycker geven vanuit twee verschillende invalshoeken een inkijkje in de gesloten wereld van het belangrijkste centrum voor diamanthandel: Antwerpen. Poels en De Bruycker zijn betrokken bij de opsporing van misdrijven in en rondom de diamanthandel. Zij geven aan de hand hiervan informatie over concrete gevallen van fraude en witwassen. Siegel heeft gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de diamantwereld en historische publicaties bestudeerd over de relaties tussen de Joodse gemeenschap en de diamantsector. Zij laat zien dat de eens zo gesloten Antwerpse diamantgemeenschap onder de druk van de concurrentie 'opener' is geworden. De traditionele dominantie van Joden in de diamantsector is aan het verdwijnen, niet in de laatste plaats vanwege allerhande criminaliteit door de meest recente Joodse immigranten, dit keer uit Oost-Europa, die werkzaam zijn in de marge, zo niet de rafelrand van de diamanthandel. **Peleman** tenslotte plaatst het onderwerp op het wereldtoneel van burgeroorlogen, schending van mensenrechten en internationaal terrorisme. Aan het liefdesjuweel kleeft bloed, zoveel is duidelijk.

A GIRL'S BEST FRIEND

Diamanten zijn gevormd uit koolstof die onder zeer grote druk en bij extreem hoge temperatuur werd samengeperst. Dit proces vond diep in de aardkorst plaats en door latere erupties van gesmolten gesteente (kimberliet) kwamen de diamanten naar de oppervlakte. Soms worden diamanten machinaal gedolven in diamantmijnen, maar er zijn ook gebieden in Afrika waar diamanten in rivierbeddingen of in primitieve, met de hand gegraven putten kunnen worden gevonden. Overigens worden diamanten over de hele wereld gedolven, onder meer in Australië, Afrika, Canada en Rusland. Zo beschouwd zijn diamanten geen schaars goed, dus hun aantrekkingskracht en hoge waarde berusten op iets anders.

Wat is er zo bijzonder aan diamanten? Diamant is een van de hardste steensoorten en daardoor geschikt voor toepassing in boren en slijpmachines. De omzet van diamant wordt echter niet door deze industriële toepassingsmogelijkheden bepaald maar door particuliere consumenten. Geslepen diamanten worden verkocht als juwelen en de waarde daarvan wordt vooral bepaald door het imago, waar de diamantindustrie veel aandacht aan besteedt. Zo is het symboolkarakter van de diamant als liefdesjuweel tot op de dag van vandaag het resultaat van uitgekende advertentiecampaagnes. De kracht daarvan blijkt vooral uit hun vermogen binnen

---

¹ Vetgedrukte auteursnamen verwijzen naar hun artikelen in dit themanummer.

korte tijd nieuwe ‘tradities’ te vestigen. In Japan bijvoorbeeld was het tot 1968 ongebruikelijk om je geliefde een diamanten ring te schenken. Vanaf 1968 werd de Japanse bevolking met succes bewerkt, want 10 jaar later droeg tweederde van de (pas) getrouwde Japanse vrouwen een diamanten ring. Na de Verenigde Staten is Japan momenteel zelfs de grootste consumentenmarkt ter wereld.

De diamantindustrie heeft door zijn campagnes niet alleen afzetmarkten gecreëerd maar ook het sentiment ‘*diamonds are forever*’ ingeslepen. Dat is zakelijk gezien van groot belang omdat consumenten er niet snel toe zullen overgaan juwelen met een dergelijke gevoelswaarde door te verkopen. Voor de aanschaf van diamanten ben je aangewezen op de diamantair: ‘The illusion thus had to be inculcated into the mass mind that diamonds were forever – ‘forever’ in the sense that they could never be resold’ (Epstein, website).

Deze succesvolle manipulatie van het imago van de diamant is onderdeel van een mechanisme dat door Epstein wordt aangeduid als de *diamond invention*, wat inhoudt dat de waarde van de diamant in alle opzichten kunstmatig bepaald wordt. Dit geldt ook voor de marktprijs. Vroeg of laat valt in alle verhandelingen over dit onderwerp de naam van de Zuid-Afrikaanse multinational *De Beers*, die een wereldomvattend netwerk reguleert waarmee de prijzen worden beïnvloed door het aanbod op de wereldmarkt van diamanten onder controle te houden (zie *National Geographic*, 2002). *De Beers* speelt een dominante rol bij de exploitatie van diamantmijnen in Afrika en verkoopt de ruwe diamant tijdens ‘zichten’ tegen vastgestelde prijzen aan een geselecteerde groep groothandelaars. Bovendien is *De Beers* de belangrijkste leverancier van diamanten aan de vier groothandelsbeurzen die Antwerpen rijk is. *De Beers* probeert ook de exploitatie en groothandel in enkele productiegebieden buiten Afrika onder controle te krijgen. Met Rusland zijn afspraken gemaakt over de prijsvorming van diamant. Australië neemt een eigen positie in en verkoopt zijn diamanten zelf via een verkoopkantoor in Antwerpen. Omdat deze diamanten een lagere kwaliteit schijnen te hebben, beschouwt *De Beers* deze zelfstandige opstelling niet als een aantasting van haar belangen.

Door grote voorraden aan te houden is *De Beers* bestand tegen fluctuaties in vraag en aanbod. De wereldprijs van diamant blijft daardoor op een constant niveau, zodat de diamant een aantrekkelijke, waarde vaste belegging is. De internationale diamanthandel vertegenwoordigt een groot economisch belang. De wereldhandel in ruwe diamant heeft een waarde van ongeveer 7,5 miljard euro per jaar. In de belangrijkste producerende landen, zoals Zuid-Afrika, Botswana, Canada, Rusland en Australië, zijn uiteraard ook de lokale en centrale overheden voor een deel afhankelijk van inkomsten uit belastingheffing op de productie en uitvoer van de diamanten.

Juist omdat de waarde van de diamant zo sterk afhankelijk is van zijn imago, is de diamantsector erg kwetsbaar voor berichtgeving die hierop een smet werpt. In de afgelopen jaren is de diamantsector geregeld op een negatieve wijze in het nieuws gekomen, zacht uitgedrukt. Tegenover het imago van de diamant als liefdesjuweel werden door mensenrechtenbewegingen imago vernietigende begrippen als ‘conflictdiamanten’ en ‘bloeddiamanten’ geplaatst. Zo werd er de aandacht op gevestigd dat de exploitatie van diamanten soms onder mensonterende omstandigheden plaatsvindt en dat de opbrengsten van de diamanthandel in de landen van herkomst aangewend kunnen worden om bloedige burgeroorlogen te financieren. Momenteel wordt zelfs een relatie gelegd met de financiering van terroristische aanslagen. In november 2001 verschenen de eerste berichten in de Amerikaanse pers dat *Al Qaida* miljoenen dollars zou hebben verdiend met de verkoop van illegale diamanten. Deze diamanten zouden verkregen zijn uit diamantmijnen die onder toezicht staan van het *Revolutionair Verenigd Front (RUF)* uit Sierra Leone. De berichtgeving begon in november 2001 bij de *Washington Post*, die zich baseerde op enkele bronnen in inlichtingendiensten. In augustus 2002 werd door de Canadese inlichtingendienst beweerd dat het *Al Qaida* netwerk gebruik zou kunnen maken van Canadese diamanten als betaalmiddel om hun activiteiten – buiten de officiële banken om – te kunnen financieren. Vertegenwoordigers van de diamantindustrie hebben fel geprotesteerd tegen deze verdachtmakingen. Op een *expert meeting* in Amsterdam, georganiseerd door het *Nederlands Instituut voor Zuidelijk Afrika (NIZA)*, stelde een lid van de *World Diamond Council* in maart 2002 dat er tot dusverre zelfs

geen spoor van bewijs is gevonden van het bestaan van een band met *Al Qaida* (Fatal Transactions, 2002). Wel bestaan er aanwijzingen dat enkele belangrijke Russische criminelen zakelijke belangen ontwikkeld hebben bij de diamantexploitatie in Sierra Leone. **Peleman** verwijst kort naar de raakvlakken van de diamantsector met terrorisme en georganiseerde misdaad.

Dichterbij, in België en ook in ons land, werden in de laatste jaren gevallen bekend van de betrokkenheid van de georganiseerde criminaliteit bij diamanten. Met name kan hier de momenteel in België gedetineerde Pakistaan Abbas vermeld worden.

RELEVANTIE VOOR DE CRIMINOLOGIE

Vanuit criminologisch perspectief roepen deze buitengewoon interessante gebeurtenissen vragen op over de raakvlakken tussen de legale diamantmarkt en criminele en terroristische netwerken. Is de diamantsector een 'gelegenheidsstructuur' voor illegale handelingen? Hoe wordt de internationale diamantmarkt eigenlijk gecontroleerd? In hoeverre hebben de betrokken overheden greep op de gehele handelsketen? Deze vragen waren de belangrijkste redenen voor de *Nederlandse Vereniging voor Kriminologie* om in december 2001 in Antwerpen een congres te organiseren over de criminologische aspecten van de diamanthandel. De keuze voor Antwerpen lag wel erg voor de hand. Antwerpen neemt op deze markt voor ruwe diamanten nog steeds een dominante positie in. Meer dan 80 procent van alle ruwe diamanten, die bestemd zijn om tot juwelen verwerkt te worden, worden in Antwerpen verhandeld.

In dit themanummer worden de vier mondelinge inleidingen op het congres gepubliceerd. De redactie van het tijdschrift heeft de toespraken redactioneel enigszins bewerkt en waar mogelijk en nuttig enigszins aangevuld en geactualiseerd, zonder afbreuk te willen doen aan het feit dat het oorspronkelijk gesproken teksten betreft.

Bloeddiamanten

In korte tijd zijn 'bloeddiamanten' een begrip geworden. In 1998 vroeg de Engelse mensenrechtengroep *Global Witness* als eerste aandacht voor het verband tussen de voortdurende burgeroorlogen in Angola en Sierra Leone en de exploitatie van diamanten (www.oneworld.org/globalwitness/reports, een nuttige Nederlandse bron is ook www.niza.nl/fataltransactions van het *NIZA*). Onder het begrip 'bloeddiamanten' of 'conflictdiamanten' worden de diamanten begrepen die gewonnen worden in enkele Afrikaanse landen in gebieden die door rebellenlegers worden beheerst. *De Beers* zag al snel in dat dit soort berichtgeving dodelijk kon zijn voor het zorgvuldig gecultiveerde imago van de diamant. Om te beginnen bracht *De Beers* in omloop dat de handel in bloeddiamanten (slechts) enkele procenten uit zou maken van de totale handel in ruwe diamanten. In de vele recente publicaties over dit onderwerp figureert telkens het percentage van vier, maar hoe dit percentage berekend is, is mij niet duidelijk geworden. Hoe dan ook, het onderwerp kwam binnen de kortste tijd hoog op de internationale politieke agenda te staan. Opmerkelijk is de actieve rol van de Verenigde Naties. Vanaf 1998 werden door de VN enkele resoluties aangenomen om de illegale handel in diamanten uit de Afrikaanse brandhaarden Angola, Kongo, Sierra Leone en Liberia tegen te gaan. Handel met Liberia is geheel uitgesloten, uit de overige landen mogen nog wel diamanten worden geëxporteerd, mits voorzien van certificaten van legale herkomst.

Om verder uitvoering te geven aan deze resoluties kwamen in 2001 de belangrijkste diamantproducerende en -afnemende landen en een aantal niet-gouvernementele organisaties in Kimberley (Zuid-Afrika) bijeen om een sluitend certificeringssysteem op te zetten. Op die manier zou kunnen worden voorkomen dat 'besmette' diamanten in de legale handelscircuits terecht zouden kunnen komen. Na de bijeenkomst in Kimberley zijn er nog enkele andere gehouden en sindsdien wordt gesproken van het *Kimberley-proces* (zie www.kimberleyprocess.com). Het voorgestelde systeem voorziet in controle door zowel het

producerende als het importerende land. De producerende landen controleren de productie en het vervoer van ruwe diamant van de mijn tot aan de plaats van uitvoer. Zendingen ruwe diamant worden verzegeld in fraudebestendige houders en voor elke zending wordt een *Kimberley*-certificaat afgegeven. De importerende landen zien er op toe dat alleen diamanten worden ingevoerd die van dergelijke certificaten vergezeld zijn.

Onlangs heeft de Europese Commissie, die deelgenomen heeft aan het *Kimberley*-proces, concrete voorschriften geformuleerd voor de diamantimporten binnen de EU (http://europa.eu.int/comm/external_relations/cpcm/cp/doc/com02_455_nl.pdf). Vanaf 2003 moeten alle diamanten die binnen de Unie worden ingevoerd voorzien zijn van een certificaat waarop staat aangegeven uit welk land de diamant afkomstig is. De certificaten kunnen alleen worden afgegeven door vertegenwoordigers van de officiële regeringen in de landen van herkomst. Op deze manier kan worden voorkomen dat diamanten verhandeld worden die afkomstig zijn uit gebieden waar burgeroorlogen woeden. Zo zou voorkomen moeten worden dat allerlei bevrijdingsbewegingen wapens kunnen bekostigen uit het winnen en verhandelen van diamanten in de door hen bezette gebieden.

Maar het is de vraag of alle goede bedoelingen wel realistisch zijn. Uit een *case study* van *SOMO* (*Stichting voor Onderzoek naar Multinationale Ondernemingen*) blijkt dat in Nederland tot op heden geen extra menskracht en expertise beschikbaar is gesteld om de diamanten bij invoer op hun herkomst te controleren. Meer in het algemeen wordt gesteld dat de douanecontrole op de import van diamanten zeer beperkt is. In buurland België, dat een veel groter belang heeft bij het schoonhouden van de diamantsector (acht procent van de totale Belgische export bestaat uit diamanthandel vanuit Antwerpen), zou de controle veel beter geregeld zijn (SOMO: 2001).

Veel fundamenteeler van aard zijn de bedenkingen door het Amerikaanse *GAO* - *General Accounting Office*, een onderzoeksinstituut dat werkt voor het Amerikaanse Congres (rapport en algemene informatie over het *GAO*: www.gao.gov/cgi-bin/getrpt?GAO-02-678). In deze rapportage worden ernstige twijfels uitgesproken over de deugdelijkheid van het in het *Kimberley*-proces uitgedokterde certificatiesysteem. Het *GAO* concludeert dat de aard van de diamanten en de werking van de internationale diamantindustrie veel mogelijkheden bieden voor illegale handel, ook (illegale) handel in bloeddiamanten. Als gevolg van het feit dat de diamantwinning in afgelegen gebieden plaatsvindt en de diamanten nauwelijks naar afkomst zijn te identificeren, is het volgens de onderzoekers moeilijk om een sluitend certificatiesysteem op te zetten. Bovendien constateert het *GAO* dat de diamantindustrie volstrekt ondoorzichtig opereert. Deelnemers in deze industrie werken op basis van vertrouwen, waarbij over handelstransacties betrekkelijk weinig gedocumenteerd wordt. Het *GAO* noemt ook de gegevens die de industrie presenteert over productie en handel onvoldoende en inconsistent. De diamantenstroom is een grillige meander:

‘Diamonds can change hands numerous times as shown by the fact that the value of world rough diamond exports is three times as large as the value of world rough diamond production. According to industry experts, diamonds are sold back and forth and mixed and remixed, making tracing a particular shipment through the pipeline and across borders an arduous if not impossible task’ (GAO: 2002: 8).

Het *GAO* besluit zijn rapport met een vernietigende analyse van het *Kimberley*-systeem. Kern van de kritiek is dat de randvoorwaarden binnen de betrokken Afrikaanse landen en in de diamantsector afwezig zijn om een geloofwaardig en sluitend certificatiesysteem op te zetten. Het ziet er overigens niet naar uit dat de EU gevoelig is voor deze kritiek. Onlangs nog, op 21 oktober jongstleden, spraken de ministers van Buitenlandse Zaken in de Europese Raad hun volle steun uit voor de uitvoering van het certificatiesysteem, waarover 52 diamantproducerende en verhandelende landen op 5 november een verdrag sloten. *Global Witness* en andere non-goevernementele organisaties verwelkomden deze eerste stap in de goede richting, maar achtten de afwezigheid van een onafhankelijk controlemechanisme een ernstige tekortkoming (NRC Handelsblad en Volkskrant, 7 november 2002). Ook **Peleman**, die in

opdracht van de VN vele missies in Afrika heeft uitgevoerd op dit terrein, laat zich pessimistisch uit over de kansen van het certificatiesysteem.

A criminal's best friend

Zelfs een gering volume diamanten kan al een waarde van miljoenen euro vertegenwoordigen. Deze *compressed cash* is ideaal voor illegale handel, bijvoorbeeld als ruilmiddel voor drugs of wapens, of om geldswaarden op gemakkelijke manier te verplaatsen. Hieraan kan worden toegevoegd dat gestolen diamanten gemakkelijk te smokkelen en te verhandelen zijn omdat zij reukloos zijn en het heel moeilijk is om de herkomst van (geslepen) diamanten vast te stellen. Al met al zijn diamanten vanwege deze eigenschappen ideale betaalmiddelen voor illegale doeleinden. In en rondom de diamantindustrie zijn nog vele andere soorten criminaliteit mogelijk: van georganiseerde diefstallen in diamantmijnen, corrupte werknemers bij waardebepalingen en certificeringen tot en met diefstallen en overvallen tijdens het vervoer van diamanten. Volgens schattingen van deskundigen zou als gevolg van deze misdrijven zo'n twintig procent van de wereldhandel in ruwe diamant betrekking hebben op illegaal verkregen diamanten (Tailby, 2002).

In oktober 2001 vond in Australië, een belangrijke diamantproducent, een rondetafelconferentie plaats tussen criminologen en deskundigen uit de diamantsector over de illegale aspecten van de diamantindustrie. De aanwezigen benadrukten wel dat de diamantsector veel mogelijkheden biedt voor criminaliteit, maar erg concreet wordt het niet. Er zijn, zo wordt geconcludeerd, geen belangrijke aanwijzingen van systematische diefstallen van diamanten. Wel wordt vastgesteld dat werknemers in de mijnindustrie doelwit kunnen zijn van criminele groepen. Erg concludent is het verslag ook op dit punt niet (Tailby: 2002).

In België is in december 1998 een rapport verschenen van een senaatscommissie die gepoogd heeft de criminaliteit in en om de diamantsector in België in kaart te brengen. Hiertoe werd behalve van politie- en justitiegegevens gebruik gemaakt van openbare verhoren van personen die in de branche werkzaam zijn. Hoewel het parlementaire onderzoek zich specifiek richtte op de betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit bij de diamanthandel, wordt hierover weinig concrete informatie verschaft. Het merendeel van de gepresenteerde gevallen heeft betrekking op criminaliteit door op zichzelf bonafide organisaties in de branche. Het zijn onder meer gevallen van witwassen van geld, fraude en misleiding van consumenten (Belgische senaat, 1998). Toch is de rapportage verontrustend. De rapporteurs signaleren dat de diamantwereld in Antwerpen een gesloten wereld is, waar alles gebaseerd is op wederzijds vertrouwen. Hierdoor zou het voor de politie niet gemakkelijk zijn illegaliteit op te sporen. Geconstateerd wordt dat politie en justitie bovendien weinig mankracht en deskundigheid bezitten om effectief tot de gesloten wereld door te kunnen dringen. Bovendien wordt kryptisch en omfloerst twijfel uitgesproken over de bereidheid van de Belgische overheid om effectief te regulerend op te treden. In de rapportage wordt gesproken over:

‘een bepaald gedoogbeleid in de diamantsector (...) dat niet behoort tot het beleid van de parketten, maar van het Ministerie van Justitie of van Financiën. Wellicht gaat het niet om een echt gedoogbeleid, maar eerder om afspraken, overeenkomsten, gebruiken’ (Belgische Senaat: 1998: 12).

Toch kan er concreter over de criminaliteit in de Antwerpse diamantsector worden gesproken. Met name is van belang de strafzaak tegen Fouad Abbas die zich in Antwerpen heeft afgespeeld. Abbas is in Nederland bekend geworden als de kroongetuige in het proces tegen ‘De Hakkelaar’ (Mols en Spong: 1997). Hij werd er in Nederland van verdacht dat hij samen met ‘De Hakkelaar’ in de periode 1987-1991 scheepsladingen hasj van Pakistan naar Nederland en Canada zou hebben getransporteerd. Hij kocht zijn vervolging in Nederland af door als kroongetuige op te treden en een schikkingsbedrag te betalen van 1,8 miljoen gulden (ruim 800.000 euro).

Abbas werd in 2001 in België veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5 jaar. **Poels en De Bruycker** beschrijven enkele strafbare feiten waarvoor hij werd veroordeeld. Gevoegd bij

andere publicaties (met name De Stoop: 1998) komt het beeld naar voren dat Abbas in de jaren negentig een belangrijke tussenpersoon is geweest tussen de zogeheten Hollandse netwerken en Pakistaanse leveranciers van omvangrijke hoeveelheden hasj. Vanaf medio jaren tachtig had Abbas zich gevestigd in Antwerpen en richtte daar de diamantairsfirma *TSS Diamonds* op. Deze firma zou naderhand een dekmantel zijn geworden om grote geldbedragen vanuit België naar verschillende plaatsen in de wereld over te boeken. Hij deed dit onder meer via de *Max Fischer Bank*, waar een aantal grote Antwerpse diamantairs vaste klant was. Met drugsgelden zou hij ook diamanten hebben gekocht en hebben verhandeld. Interessant is de opmerking van De Stoop dat dergelijke activiteiten plaats konden vinden dankzij het feit dat op financiële transacties binnen de diamantwereld weinig overheidstoezicht werd uitgeoefend (De Stoop: 1998, p. 142).

Poels en De Bruycker beschrijven de witwastechieken door diamantairsfirma's. In de slipstream van het onderzoek tegen Abbas werd duidelijk dat een aantal firma's dezelfde technieken toepaste om geld naar het buitenland over te brengen en deze dan vervolgens weer te 'lenen'. Hierdoor kon bijvoorbeeld de betaalde 'rente' in mindering worden gebracht op de in België gemaakte winsten en werden de winsten uit de op de buitenlandse rekeningen staande gelden aan het oog van de Belgische fiscus onttrokken. Zij maken duidelijk dat het gebruik van valse facturen in de Antwerpse diamantwereld 'schering en inslag' is (geweest?). Dankzij deze valse facturen is het mogelijk een bepaalde handelsomzet te fingeren en daarmee ook de aanwezigheid van geld dat feitelijk uit anderen hoofde is verkregen (bijvoorbeeld uit misdaad). Deze praktijken zijn geen exces en zelfs geen afwijkend gedrag binnen de cultuur van de diamantsector. Veeleer lijkt sprake van geïnstitutionaliseerd gedrag, dat is voortgesproten uit het 'Don Pedro-systeem', genoemd naar de fictieve klant die op de facturen figureert. Zo werden diamantairs door de (fiscale) overheid in de gelegenheid gesteld om bepaalde handelstransacties te maskeren. Enerzijds was dit bedoeld om diamantairs de helpende hand toe te steken bij het verhandelen van diamant naar landen die importbeperkingen hadden voor diamant, maar er was nog een andere achtergrond. Volgens **Siegel** is dit 'gedoogbeleid' (deels) terug te voeren op het specifieke joodse karakter van de Antwerpse diamanthandel. Het gedogen, althans het accepteren van 'Don Pedro' was bedoeld om de zwaar getroffen joodse diamantairs vlak na de Tweede Wereldoorlog tegemoet te komen. Als gevolg van het terughoudende overheidstoezicht was zelfregulering de belangrijkste manier om interne en externe criminaliteit te weren. Zo bestierde en bestiert de *Hoge Raad voor Diamant* in belangrijke mate de Antwerpse diamantwereld. Deze zelfregulering werd geschraagd door sterke onderlinge banden binnen de joodse gemeenschap. Maar nu de eens zo gesloten diamantgemeenschap door mondiale concurrentie wordt opengebroken en de dominantie van de joodse gemeenschap tanende is, neemt de kwetsbaarheid voor criminaliteit vanuit de eigen sector en van buiten toe.

A CRIMINOLOGIST'S BEST FRIEND?

De criminologie betitelt zich graag als een multidisciplinaire wetenschap. Maar, zo stelt **Fijnaut**, de multidisciplinariteit bestrijkt gewoonlijk niet de disciplines die nodig zijn om kwesties als de (illegale) diamanthandel te kunnen bestuderen. Dat is volgens hem de reden dat dergelijke onderwerpen buiten het blikveld van de criminoloog blijven. Daarbij komt dat het onderzoek in de criminologie nog steeds sterk gebonden is aan de criminele problemen in de eigen buurt, eigen stad of het eigen land. Transnationale problemen zijn volgens hem tot dusverre nauwelijks aan de orde in de criminologie.

De bijdragen aan dit themanummer maken duidelijk dat het hier behandelde onderwerp voor de criminologie een relevant onderzoeksthema is, mede door de verwevenheid van (illegale) handel met andere vormen van criminaliteit, zoals de internationale wapenhandel en systematische schendingen van mensenrechten. Voor de criminologie valt er nog veel te winnen. Bibliotheken van organisaties in België en in Nederland die zich bekommeren om de situatie in Afrika en zich richten op de regulering van de diamanthandel bieden een schat aan informatie over de aard en omvang illegale wapenhandel, waarvan de mondiale aspecten

maar zijdelings aan de orde kwamen in het themanummer *Wapens en Geweld* van het *Tijdschrift voor Criminologie* uit 2000 (42/4).

Tegelijkertijd is ook de lokale diamantsector een buitengewoon interessant onderzoeksdomein. Over de mogelijke raakvlakken tussen de diamantsector en de georganiseerde misdaad gaan wel geruchten maar erg veel empirische kennis is niet aanwezig. Belangrijker nog is de theoretisch interessante vraag hoe een zo gesloten en weinig transparante wereld als de diamantsector zich tegen de verleidingen van criminaliteit kan beschermen. In hoeverre kan erop worden vertrouwd dat de steeds meer gefragmenteerde diamantwereld in staat is zichzelf te reguleren? Hoe kunnen deze *semi autonomous fields* effectief worden gecoördineerd en beïnvloed door overheden en non-gouvernementele organisaties?

LITERATUUR

Belgische Senaat (1998), Parlementaire Commissie van Onderzoek naar de Georganiseerde Criminaliteit in België, *Eindverslag*, zitting 1998-1999, nr. 1-326/9.

Stoop, Chris De (1998) *Ik ben makelaar in hasj*, Amsterdam: De Bezige Bij.

Epstein, Edward (z.j., 2002 ?) *The Diamond Invention*,

<http://edwardjayepstein.com/diamond/prologue.htm>

Fatal Transactions, *Implementing Kimberley: Stopping the blood diamond trade to Europe*.

Report of the European Union Expert Meeting, March 7, 2002. Uitgave door het NIZA, Amsterdam, 2002.

GAO (2002) *International Trade. Critical Issues Remain in Deterring Conflict Diamond Trade. Report to Congressional Requesters*, June 2002.

Mols, G.P.M.F. en G. Spong (1997) *De kroongetuige in het Octopus-proces*, Deventer: Gouda Quint.

National Geographic, maart 2002 (: 1-51).

SOMO (2001) *Conflict Diamonds: Crossing European Borders? A case study of Belgium, the United Kingdom and the Netherlands*, Amsterdam

Tailby, Rebecca (2002) *The Illicit Market in Diamonds*, Research paper, Australian Institute of Criminology, January 2002, Canberra ACT.

Termaat, Gijsbert en Tjerk de Vries (2002) *Aan de haal. Het verhaal van Dennis P.; Nederlands grootste diamantrover*, Den Haag: Uitgeverij BZZTôH.